

Ceny Živy za rok 2009

Letošní 13. setkání u příležitosti udělení Cen Živy za nejlepší články ročníku 2009 bylo uspořádáno 5. května 2010 v reprezentačních prostorách Akademie věd v pražské vile Lanna. Slavnostní odpoledne zahájila prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc., a zúčastnili se ho představitelé Akademické a Vědecké rady Akademie věd ČR, prof. RNDr. Václav Pačes, DrSc., náměstek ministryně životního prostředí Ing. Tomáš Rothröckl, ředitel Nakladatelství Academia Jiří Padevět, členové redakční rady Živy a zástupci médií.

● Purkyňova cena

za popularizaci biologických věd (věková kategorie nad 30 let):

RNDr. Vojen Ložek, DrSc., za článek Refugia, migrace a brány I a II (Živa 4 a 5).

Znalosti a představy meziválečné a poválečné generace botaniků o cestách šíření rostlin a živočichů, vzniku reliktních a refugií vznikaly hlavně na základě odhadů, které vycházely z tehdejších znalostí jejich rozšíření a ekologie. Obecné poznatky o vývoji naší přírody v kvartéru a nové fosilní doklady z donedávna málo známých oblastí nyní dovolily přehodnotit naše představy o poměrech během glaciálů.

● Zvláštní ocenění

za příspěvek přesahující rámec jednotlivých článků (význam např. pro výuku): Prof. RNDr. Karel Prach, CSc., z katedry botaniky PřF JU v Českých Budějovicích a Botanického ústavu AV ČR, v. v. i., a kolektiv autorů za seriál Ekologie obnovy narušených míst I–VI (Živa 1–6). Cenu převzala jedna ze spoluautorek A. Jírová.

Ekologie obnovy (restoration ecology) je poměrně mladým oborem, který v sobě spojuje ekologickou teorii a praktické aplikace směřující k obnově míst člověkem narušených, nebo i zcela zničených.

● Cena Živy (26–30 let)

Ing. Jan Douda, Ph.D., z katedry ekologie FŽP ČZU v Praze za článek O vegetační

proměnlivosti a původu současných lužních lesů (Živa 2).

Lužní lesy jsou v ČR rozšířeny v nivách vodních toků od nížin zhruba do 1 000 m n. m. Patří mezi ně vegetační typy zahrnující tvrdé luhy, potoční luhy a prameniště olšiny, pobřežní vrby, ale také mokřadní olšiny. Proměnlivost a druhové složení lužních lesů v nivě určuje zejména záplavový režim, hladina podzemní vody a historický způsob obhospodařování.

● Cena Živy do 25 let

Cenu získali RNDr. Kristýna Marková z Kliniky infekčních a tropických nemocí 1. LF UK v Praze a FN na Bulovce za článek O původu očí (Živa 5) a Jiří Malíček, student katedry botaniky PřF UK v Praze, za článek Střední tok Vltavy a jeho květena (Živa 3).

V průběhu evoluce vzniklo u různých skupin živočichů mnoho typů očí a jen těžko hledáme náznak postupného vývoje oka. Zásadní roli při studiu původu a vzniku těchto orgánů sehraje molekulární biologie a genetika, cenným modelovým organismem je medúza čtyřhranka trojitá (*Tripedalia cystophora*). Ukazuje se, že oči bezobratlých i obratlovců jsou výsledkem paralelní evoluce.

Řeka Vltava hraje roli v charakteru české přírody jakožto migrační cesta, centrum biodiverzity, refugium ohrožených spole-

1 Ocenění autoři na terase vile Lanna.

Zleva: J. Malíček, A. Jírová, J. Košnar, V. Ložek, L. Ekrt, K. Marková a J. Douda

2 Slavnostní zahájení Cen Živy.

Zleva: člen Akademické rady AV ČR PhDr. J. Beneš, předseda Vědecké rady AV ČR doc. RNDr. K. Oliva, Dr., prof. RNDr. P. Kovář, CSc., člen Akademické rady AV ČR prof. Ing. P. Ráb, DrSc., významní představitelé Učené společnosti ČR H. Illnerová a V. Pačes

3 Ředitel sekce ochrany přírody a krajiny Ministerstva životního prostředí ČR T. Rothröckl v rozhovoru s V. Ložkem, K. Oliva s J. Padevětem

4 P. Kovář předal Cenu A. Friče

5 Purkyňovu cenu převzal V. Ložek od H. Illnerové

6 Předseda redakční rady Živy doc. RNDr. J. Suda, Ph.D., předává Cenu Živy do 25 let

7 K. Marková a J. Malíček

8 P. Ráb při předání Zvláštního ocenění

9 Cenu Živy 26–30 let předal J. Padevět
10 V. Pačes předává Cenu Živy do 25 let K. Markové. Snímky S. Kyselové, Archiv SSČ AV ČR, v. v. i.

čtenstev atd. Přestože tvář středního Povltaví silně poznamenaly výstavby přehradních nádrží, území je cennou ukázkou tzv. říčního fenoménu.

Tyto čtyři ceny uděluje redakční rada a redakce časopisu Živa.

● Cena Antonína Friče

za příspěvek nejvýše oceněný čtenáři.

RNDr. Libor Ekrt, Ph.D., Mgr. Ester Ekrtová a Mgr. Jan Košnar z katedry botaniky PřF JU v Českých Budějovicích za článek Míčovka kulonosná – vzácný evropský endemit opět součástí naší flóry (Živa 2). Článek shrnuje poznatky o rozšíření vodní kapradiny *Pilularia globulifera* a jejích ekologických nárocích. V současné době je míčovka ohrožena a vymírá na území celého svého areálu. Pro květenu ČR byla znovuobjevena po téměř 70 letech v r. 2007 na rybníce nedaleko Studené na Českomoravské vrchovině.

V jednotlivých kategoriích byl vysoce hodnocen také článek J. Sudy Darwinova „odporná záhada“ po 130 letech aneb souvisí polyploidie s rozmanitostí krytosemenných rostlin?, M. Oborníka Endosymbióza jako akcelerator evoluce, seriál O. Fejřara Paleontologické objevy Charlese Darwina v Jižní Americe, dále příspěvek R. K. Lučana Netopýr Alkathoe v České republice aneb i v srdci Evropy lze objevit nového savce, P. Heneberga Objev nádorových kmenových buněk: převrat v názorech na vznik a progresi nádorového bujení a Žírná buňka: už ne jen Mr. Hyde, P. Pecha a S. Maciarzové Pomozte mapovat mravence našich měst nebo M. Balzarové Podmořské parky Vietnamu.

Děkujeme všem čtenářům, kteří hlasovali v anketě, roční předplatné Živy získali Radek Beran z Liberce, Vladimír Vrabec z Kolína a Jan Veverka z Hořovic.

Poděkování patří i Středisku společných činností AV ČR, v. v. i., které podpořilo Ceny Živy, Nakladatelství Academia za knižní dary a Janu Frantovi za grafické ztvárnění diplomů.

